

Úřad pro ochranu osobních údajů

Pplk. Sochora 27, 170 00 Praha 7, Tel.: 234 665 111, Fax: 234 665 444; e-mail: posta@uouu.cz

STANOVISKO č. 2/2008

září 2008

Souhlas se zpracováním osobních údajů

Zpracováním osobních údajů dochází k zásahu do soukromí jejich nositele. Proto směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a s volným pohybem těchto údajů (dále jen „směrnice 95/46/ES“), i zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“) stanoví obecné pravidlo, že zpracování osobních údajů se může zásadně dít pouze se souhlasem jejich nositele, právní terminologií subjektu údajů (s výhradou některých výjimek, v českém právním řádu upravených v § 5 odst. 2 citovaného zákona¹⁾).

Z tohoto důvodu je institut souhlasu se zpracováním osobních údajů jedním z nejvýznamnějších v celé oblasti ochrany osobních údajů. Směrnice 95/46/ES v čl. 2 písm. h) souhlas upravuje takto: „Pro účely této směrnice se rozumí ‚souhlasem dotčené osoby‘ jakýkoli svobodný, výslovný a vědomý projev vůle, kterým dotčená osoba přijímá, aby osobní údaje, které se jí týkají, byly předmětem zpracování.“

Zákon o ochraně osobních údajů v § 4 písm. n) stanoví, že pro účely tohoto zákona se rozumí souhlasem subjektu údajů svobodný a vědomý projev vůle subjektu údajů, jehož obsahem je svolení subjektu údajů se zpracováním osobních údajů. Při souhlasu se zpracováním citlivých údajů²⁾ je úprava odlišná, resp. přísnější. Podle § 9 písm. a) zákona o ochraně osobních údajů je citlivé údaje možné zpracovávat pouze v případě, že subjekt údajů dal ke zpracování výslovný souhlas. Kromě výše uvedených podmínek souhlasu tedy přibývá ještě to, že souhlas musí být výslovný.

Obecně řečeno je poskytnutí souhlasu právním úkonem, a proto je pro posouzení jeho platnosti nutné vzít v potaz i úpravu právních úkonů v obecném právním předpisu, jímž je v tomto případě zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů³⁾. Občanský zákoník upravuje náležitosti právních úkonů v § 34 až 42a. V § 34 definuje termín právní úkon tak, že jde o projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují. V kontextu tohoto stanoviska je pak klíčové ustanovení § 37 odst. 1 občanského zákoníku, dle kterého právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně; jinak je neplatný.

Zákon o ochraně osobních údajů, který má jako zvláštní právní předpis před občanským zákoníkem při aplikaci občanskoprávních institutů v něm obsažených přednost, vymezuje náležitosti poskytnutí souhlasu se zpracováním osobních údajů v § 4 písm. n) takto: Souhlas musí být svobodný (svoboda je tedy jako náležitost souhlasu uvedena v obou právních předpisech) a dále vědomý.

Jestliže tedy zákon o ochraně osobních údajů k platnosti poskytnutí souhlasu vyžaduje jeho svobodu a vědomost, je rovněž třeba posuzovat, jako u každého právního úkonu, i ostatní náležitosti právního úkonu stanovené občanským zákoníkem. Aby souhlas se zpracováním osobních údajů byl poskytnut platně, musí mít náležitosti vůle, čili být **svobodný** a **vážný**, a tato vůle musí být náležitě, tedy **určitě** a **srozumitelně**, projevována.

Není účelem tohoto stanoviska podat vyčerpávající definici obecných pojmů uvedených v občanském zákoníku, proto pouze stručně:

- **svoboda** vůle znamená svobodu jejího vytvoření; vůle je tedy vytvořena dobrovolně, bez fyzického či psychického donucení. O svobodný a dobrovolný souhlas se však nebude jednat v případě, pokud subjekt údajů bude muset přijmout klauzuli o souhlasu se zpracováním svých osobních údajů, která bude takovou součástí smlouvy, o níž není možno jednat⁴⁾,
- existenci **vážné** vůle u úkonu lze předpokládat z objektivních skutečností, za nichž byl učiněn, tedy zejména byl-li učiněn způsobem a za okolností, které nevzbuzují pochybnosti, že subjekt projevující vůli zamýšlel přivodit právní účinky, které zákon s takovým projevem vůle spojuje. Pokud o vážnosti vůle vzniknou pochybnosti, pak je třeba posuzovat konkrétní okolnosti případu a následky jsou přičítány tomu, kdo je svým jednáním způsobil⁵⁾. V tomto kontextu je také důležité uvést, že podle judikatury⁶⁾ v případě, že jedna strana učiní právní úkon (například poskytne souhlas se zpracováním svých

osobních údajů) s vnitřní výhradou, vnitřním rozhodnutím, že tento úkon nemyslí vážně, a druhé straně (tedy tomu, kdo požaduje souhlas ke zpracování osobních údajů) to nemůže být zřejmé, pak tato mentální rezervace nemá žádný právní význam a zpracování osobních údajů této osoby bude plně legální;

- právní úkon je **určitý**, jestliže je určitý a jednoznačný jeho obsah. O neurčitost se bude jednat i v případě, že projev vůle je po jazykové stránce srozumitelný, ale neurčitost jeho obsahu nelze odstranit a překlénout výkladem;
- právní úkon je **nesrozumitelný**, jestliže objektivně posuzováno (tedy ne u konkrétního adresáta právního úkonu) ani jeho výkladem nelze zjistit, co jím mělo být, po slovní či jiné stránce, vyjádřeno, v důsledku čehož druhé straně není možno se s tímto sdělením seznámit a pochopit jej⁷⁾.

Absence kterékoliv uvedené náležitosti znamená absolutní neplatnost právního úkonu, poskytnutí souhlasu, od počátku. Takovýto „právní úkon“ nikdy nebyl platně učiněn, neplatil a neplatí a tuto vadu nelze zhojit, resp. nelze ji zhojit jinak než bezvadným právním úkonem novým, který bude splňovat všechny uvedené podstatné náležitosti.

Novela zákona o ochraně osobních údajů č. 439/2004 Sb. přinesla do definičních ustanovení § 4 tohoto právního předpisu nově vymezení pojmu souhlas: „Souhlasem subjektu údajů se rozumí svobodný a **vědomý** projev vůle subjektu údajů, jehož obsahem je svolení subjektu údajů se zpracováním osobních údajů.“ Zákonomodárce k tomu v důvodové zprávě uvádí, že zákonná úprava souhlasu má být konformní se směrnicí 95/46/ES, tedy že v případě souhlasu se musí jednat o projev vůle subjektu údajů, jehož obsahem je svobodné, zřejmé a vědomé vyslovení podmínek, za kterých má ke zpracování osobních údajů dojít⁸⁾.

Pojem **vědomosti** souhlasu subjektu údajů se zpracováním jeho osobních údajů je tedy další náležitostí, kterou souhlas musí splňovat, aby byl platný a zpracování osobních údajů legální (v opačném případě bude souhlas od počátku neplatný⁹⁾). Subjekt údajů si při poskytování souhlasu má být vědom, resp. dle okolností je zjevné, že si mohl a měl být vědom, důsledku svého konání, poskytnutí souhlasu se zpracováním svých osobních údajů. Toto zpracování je očekávaným a předpokládaným důsledkem souhlasu a subjekt údajů s ním vědomě a cíleně souhlasí.

Ten, kdo hodlá zpracovávat osobní údaje (správce), musí dle ustanovení § 5 odst. 4 zákona o ochraně osobních údajů **informovat** subjekt údajů o tom, jaký je účel zamýšleného zpracování (proč budou osobní údaje zpracovávány, s jakým cílem), jaké osobní údaje budou zpracovávány (konkrétní kategorie údajů a jejich rozsah), kdo je bude zpracovávat (správce se musí jednoznačně identifikovat) a jak dlouho (na jakou dobu je souhlas s tímto konkrétním zpracováním osobních údajů poskytován). Pouze takové zpracování, o němž je subjekt údajů dostatečně poučen, může řádně posoudit a rozhodnout se, zda s ním bude souhlasit¹⁰⁾.

Jestliže má být souhlas v tomto smyslu informovaný, pak uvedené skutečnosti musejí být subjektu údajů sděleny před tím, než souhlas poskytne. Pouze pokud je subjekt údajů před vyjádřením souhlasu informován o těchto náležitostech, může se zpracováním svých osobních údajů řádně souhlasit.

K povinnosti informovat subjekt údajů o zamýšleném zpracování jeho osobních údajů se rovněž vážou povinnosti správce údajů stanovené v § 11 odst. 1 a 2 zákona o ochraně osobních údajů. V případě shromažďování osobních údajů, které v praxi často následuje bezprostředně po poskytnutí souhlasu se zpracováním, je správce povinen subjekt údajů informovat, jestliže subjektu údajů tyto informace nejsou známy (například díky jeho informování správcem před získáním souhlasu), v jakém rozsahu, pro jaký účel a kým budou shromažďované osobní údaje zpracovávány.

Při shromažďování osobních údajů musí být subjekt údajů dále poučen o tom, komu mohou být jeho osobní údaje zpřístupněny, a také o svých právech dle § 12 a 21 zákona o ochraně osobních údajů. Ustanovení § 12 upravuje povinnost správce poskytnout na žádost subjektu údajů informaci o zpracování jeho osobních údajů, o jeho účelu, o osobních údajích, které jsou předmětem zpracování, včetně informací o jejich zdroji, povaze případného automatizovaného zpracování a o příjemcích osobních údajů, tedy o těch, komu byly osobní údaje subjektu údajů zpřístupněny. Ustanovení § 21 potom zakotvuje právo subjektu údajů požadovat po správci vysvětlení zpracování svých osobních údajů v případě, kdy subjekt zjistil nebo se domnívá, že toto zpracování neprobíhá řádným způsobem, a právo požadovat po správci nápravu tohoto stavu.

Úprava souhlasu se zpracováním citlivých údajů je přísnější. Kromě všech náležitostí souhlasu tak, jak jsou výše uvedeny, musí být tento souhlas dle § 9 písm. a) zákona o ochraně osobních údajů rovněž **výslovný**. Výslovným je úkon učiněný ústně nebo písemně¹¹⁾, subjekt údajů tedy musí svými slovy nebo svým podpisem stvrdit, že se zpracováním svých citlivých údajů souhlasí.

U souhlasu se zpracováním osobních údajů, jež citlivé nejsou, podmínka výslovnosti v zákoně o ochraně osobních údajů není stanovena. Takovýto souhlas může být poskytnut i konkludentně, tedy jinak než výslovně. Subjekt údajů například může po obdržení patřičné informace své osobní údaje správci

poskytnout, čímž mlčky, ne výslovně, souhlasí s jejich zpracováním. K určení obsahu vůle může totiž sloužit i širší kontext jednání, případně i jednání následného, jestliže je z něho možné na obsah vůle zpětně usuzovat¹²⁾.

Zákon o ochraně osobních údajů pro souhlas se zpracováním osobních údajů nestanoví povinnou formu, například písemnou. V této souvislosti je rovněž třeba poukázat na § 5 odst. 4 větu druhou zákona o ochraně osobních údajů, která stanoví, že správce musí být po celou dobu zpracování schopen prokázat, že mu subjekt údajů ke zpracování poskytl svůj souhlas. V případě konfliktní situace, kdy subjekt údajů bude tvrdit, že správce zpracovává jeho osobní údaje bez souhlasu, je tedy důkazní břemeno na straně správce. V tomto případě bude správce povinen prokázat, že subjekt údajů se zpracováním souhlasil a že souhlas splňoval všechny výše uvedené náležitosti.

Závěr

Aby souhlas se zpracováním osobních údajů byl platný a zpracování probíhalo v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů, je třeba, aby:

- splňoval všechny výše uvedené náležitosti právního úkonu, aby byl svobodný, vážný, určitý a srozumitelný;
- ten, kdo souhlas poskytuje, byl předem informován, za jakým účelem, kým, na jak dlouho a konkrétně jaké jeho osobní údaje budou zpracovávány (obecná formulace typu *Souhlasím se zpracováním svých osobních údajů dle zákona o ochraně osobních údajů*, se kterou se Úřad ve své praxi setkává, je tedy zásadně nevyhovující);
- v případě očekávaného zpracování citlivých údajů byl učiněn výslovně;
- byl prokazatelný po celou dobu trvání zpracování.

Poznámka:

- 1) Jedná se např. o zpracování na základě zákonného zmocnění, zpracování, které je nezbytné pro plnění smlouvy, k ochraně životně důležitých zájmů subjektů údajů atd.
- 2) Citlivé údaje směrnice 95/46/ES definuje v čl. 8 odst. 1, zákon o ochraně osobních údajů je taxativně vypočítává v § 4 písm. b); jsou jimi například údaje vypovídající o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, zdravotním stavu atd.
- 3) Srovnej Kučerová, A., Bartík, V., Peca, J., Neuwirt, K., Nejedlý, J.: Zákon o ochraně osobních údajů. Komentář. 1. vyd., Praha, C. H. Beck, 2003.
- 4) Pracovní dokument (WP 125) ze dne 26. 9. 2006 o ochraně údajů a důsledcích iniciativy eCall na ochranu soukromí Pracovní skupiny pro ochranu dat podle článku 29 (WP 29) směrnice 95/46/ES.
- 5) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2004, sp. zn. 30 Cdo 1912/2003.
- 6) Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2003, sp. zn. 22 Cdo 290/2003.
- 7) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. ledna 2007, sp. zn. 26 Cdo 3294/2006.
- 8) Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon o ochraně osobních údajů a který byl vyhlášen pod č. 439/2004 Sb.
- 9) dtto
- 10) Srovnej Matoušová, M., Hejlík, L.: Osobní údaje a jejich ochrana, 2. vyd., Praha, ASPI, 2008.
- 11) Madar, Zd. a kol.: Slovník českého práva, Linde, Praha 1995. I. díl.
- 12) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2000, sp. zn. 20 Cdo 1713/1998.